**ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ**

**Συγγραφή :** *Σαλβάνου Αιμιλία* , *Σπυροπούλου Βάσω* *(10/3/2002)*
**Για παραπομπή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω , «Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3474>*

# Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί

## Περίληψη :

Ένα από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα των ελληνορθοδόξων του μικρασιατικού χώρου με ευρύτατη ακτινοβολία. Στο δυναμικό της ανήκαν μερικοί από τους σπουδαιότερους λογίους της εποχής που εντάσσονταν στο πνευματικό κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

## Χρονολόγηση

1800-1821, 1856-1922

## Γεωγραφικός εντοπισμός

Αϊβαλί

---

### 1. Εισαγωγή

Η Ακαδημία Κυδωνιών στο Αϊβαλί (Κυδωνίες) αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα του ελληνόφωνου μικρασιατικού χώρου. Αμέσως μετά την ίδρυσή της το 1800 η ακτινοβολία της εξαπλώθηκε σε όλες τις γύρω κοινότητες και αποτέλεσε το επίκεντρο των ανώτερων σπουδών για τους νέους των περιοχών αυτών αλλά και του ελλαδικού χώρου. Έτσι στη σχολή δίδαξαν γνωστοί λόγιοι της εποχής, όπως ο Βενιαμίν ο Λέσβιος, ο Θεόφιλος Καΐρης, ο Νεόφυτος Συμαίος, ο Φραντζέσκος, ο Ευστράτιος Πέτρου, ο Νεόφυτος Φασουλάρης κ.ά., ενώ μεταξύ των μαθητών της συγκαταλέγονται οι Σαμουήλ Κύπριος, Γρηγόριος Ροΐδης, Θεόκλητος Φαρμακίδης, Γρηγόριος Γεννάδιος, Παναγής Ρόδιος και Τυπάλδος.

Τον πρωτοποριακό της χαρακτήρα τον όφειλε η Ακαδημία στη διδασκαλία των ιδεών του Νεοελληνικού Διαφωτισμού από σημαντικούς εκπροσώπους του κινήματος, όπως ο Βενιαμίν ο Λέσβιος και ο Θεόφιλος Καΐρης, αλλά και στις παράλληλες νεωτερικές λειτουργίες που συντελούνταν στο πλαίσιό της, όπως η εισαγωγή της αλληλοδιδακτικής μεθόδου διδασκαλίας και η ίδρυση του ελληνικού τυπογραφείου. Ωστόσο, ακριβώς αυτός ο πρωτοποριακός τρόπος λειτουργίας της ήταν που προκάλεσε συχνά έντονες αρνητικές αντιδράσεις από τους εκπροσώπους του αντιδιαφωτισμού, που επηρέασαν την κανονικότητα της λειτουργίας της. Ενδεικτική της σπουδαιότητας της σχολής είναι η ποικιλία των ονομάτων με τα οποία αναφέρεται. Διασώζεται κυρίως ως Ακαδημία ή Σχολή Κυδωνιών, αλλά και ως Γυμνάσιο, Ελληνομουσείο και Σχολή Βενιαμίν.

### 2. Ίδρυση της Ακαδημίας

Η Ακαδημία ιδρύθηκε το 1800 με πρωτοβουλία του Βενιαμίν του Λέσβιου,[1] ο οποίος είχε πρόσφατα επιστρέψει από τη Δυτική Ευρώπη, όπου βρισκόταν για σπουδές με υποτροφία της κοινότητας του Αϊβαλιού. Η απόφαση για την ίδρυσή της είχε ληφθεί δύο χρόνια νωρίτερα, το 1798, όταν ομαλοποιήθηκαν σχετικά οι ενδοκοινοτικές διενέξεις που είχαν ξεσπάσει μεταξύ των αριστοκρατικών και των εμπορικών-αστικών στρωμάτων της πόλης μετά το θάνατο του Ιωάννη Οικονόμου. Η εκλογή δύο προοδευτικών επιτρόπων στην ενορία «των αριστοκρατικών», του Κ. Χατζή Διαμαντή, θείου του Γρηγόριου Σαράφη, και του Χατζή Παρασκευά Σαλτέλλη, στάθηκε αφορμή να εξομαλυνθούν τα κοινοτικά πράγματα και να δοθεί έμφαση στην κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών της κοινότητας. Η ίδρυση της Ακαδημίας θα εξυπηρετούσε την ανάγκη μόρφωσης δασκάλων για τα πρωτοβάθμια σχολεία της κοινότητας του Αϊβαλιού.

Αμέσως μετά την απόφαση για την ίδρυσή της άρχισαν οι προσπάθειες για την ανεύρεση οικοπέδου και την ανέγερση κατάλληλου κτηρίου. Το οικόπεδο παραχώρησαν οι Χατζή Αθανάσιος Χατζηγεωργίου και Χατζή Αθανάσιος Χατζηκαμπούρης και βρισκόταν στη βόρεια παραλία της πόλης, στην Άνω Συνοικία, στην ενορία του Αγίου Δημητρίου. Την ευθύνη για την ολοκλήρωση του έργου ανέλαβαν οι Χατζή Παρασκευάς Σαλτέλλης και Χατζή Αθανάσιος Χατζηγεωργίου, οι οποίοι εξασφάλισαν πόρους από τη φορολογία, το λιμενικό φόρο, τις δωρεές και τις χορηγίες.[2] Η ανέγερση του νέου κτηρίου διήρκεσε τρία χρόνια. Μετά την ολοκλήρωσή του είχε τη μορφή διώροφου παραλληλόγραμμου κτηρίου, με

**Συγγραφή :** *Σαλβάνου Αιμιλία* , *Σπυροπούλου Βάσω* *(10/3/2002)*
**Για παραπομπή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω , «Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3474>*

# Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί

διαστάσεις 140x90 πόδια, στη μέση του οποίου βρισκόταν κήπος με περιμετρική στοά. Στο ισόγειο βρίσκονταν θάλαμοι, τα μαγειρεία και οι αποθήκες και στον πρώτο όροφο θάλαμοι μαθητών, αίθουσες διδασκαλίας, η βιβλιοθήκη και το εργαστήριο φυσικών επιστημών.

### 3. Η έκφραση του Νεοελληνικού Διαφωτισμού στην Ακαδημία Κυδωνιών: Βενιαμίν ο Λέσβιος

Στην Ακαδημία δίδασκαν ο Βενιαμίν ο Λέσβιος φυσικομαθηματικά, μεταφυσική και ηθική και ο Γρηγόριος Σαράφης ελληνικά. Η φήμη της σχολής είχε ήδη εξαπλωθεί στις γύρω κοινότητες.

Μετά την ανοικοδόμηση του νέου κτηρίου, η Ακαδημία των Κυδωνιών αποτέλεσε πόλο έλξης για μαθητές από όλες τις γύρω περιοχές, ιδιαίτερα από τη Σμύρνη και τη Χίο. Πρωτοποριακή και καθοριστική για τη φήμη της ήταν η διδασκαλία του Βενιαμίν του Λέσβιου, ο οποίος και ανέλαβε τη διεύθυνση της Ακαδημίας. Το κύρος του ήταν ενισχυμένο από τις διαδοχικές προσκλήσεις που δεχόταν για διδασκαλία σε διάφορες σχολές του αιγιακού χώρου (στη Χίο, στην Πάτμο και αλλού), τις οποίες όμως απέρριπτε παρακινημένος από ένα αίσθημα ευθύνης προς την κοινότητα του Αϊβαλιού, που του είχε προσφέρει υποτροφία για τη συνέχιση των σπουδών του, αλλά και εξαιτίας της απομάκρυνσης του φίλου του Δωρόθεου Πρώιου από τη Σχολή της Χίου, λόγω της νεωτερικότητας της διδασκαλίας του.

Όντας μέτοχος των ιδεών του Διαφωτισμού μετά τις σπουδές του στην Ευρώπη και τη στενή του φιλία με τον Αδαμάντιο Κοραή εφάρμοσε την πειραματική διδασκαλία, εισήγαγε την αλληλοδιδακτική μέθοδο με εποπτικά μέσα, όργανα και χάρτες και ανήγαγε για πρώτη φορά τις φυσικομαθηματικές επιστήμες σε πρωτεύον μάθημα της σχολής, εκτοπίζοντας τον παραδοσιακό σχολαστικισμό. Έπειτα από επίμονες προσπάθειες δημιούργησε πλούσια βιβλιοθήκη, την πλουσιότερη της Μικράς Ασίας, στην οποία υπήρχαν βιβλία από δωρεές αλλά και από παραγγελίες από το εξωτερικό καθώς και δωρεές του εκδοτικού οίκου του Διδότου από τη Γαλλία. Επίσης στις προσπάθειες και την επιμονή του Βενιαμίν οφείλεται και η λειτουργία του εργαστηρίου φυσικών επιστημών στη σχολή, το οποίο ήταν εξοπλισμένο με πρίσματα, κάτοπτρα, τηλεσκόπια, εργαλεία και χάρτες.

Απόρροια όλων των παραπάνω ήταν η εξαιρετική εκτίμηση που απολάμβανε ο Βενιαμίν ως δάσκαλος και διευθυντής της σχολής και ο σεβασμός που είχαν στο πρόσωπό του όλοι οι μαθητές του. Δεν είναι λίγες οι μαρτυρίες για το ότι ο ίδιος θεωρούνταν αυθεντία από τους μαθητές και αποτελούσε πηγή έμπνευσης και παράδειγμα ζωής.

Η επιρροή των ιδεών του Διαφωτισμού που εισήγαγε ο Λέσβιος στη σχολή ξεπέρασε τα χρονικά όρια της διδασκαλίας του σε αυτή. Η διδασκαλία του συνεχίστηκε επάξια από το Θεόφιλο Καΐρη, ο οποίος άλλωστε υπήρξε μαθητής του, με αποτέλεσμα το κλίμα του Διαφωτισμού να ευδοκιμεί και μετά την παραίτηση του Λέσβιου το 1812.

### 4. Σύνδεση με το αρχαιοελληνικό παρελθόν, θεατρικές παραστάσεις, ίδρυση τυπογραφείου

Το 1816 οι μαθητές της σχολής αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τη συνομιλία στα νέα ελληνικά για χάρη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, με προφανή την επιθυμία σύνδεσης με την κλασική αρχαιότητα και την κατάδειξη της συνέχειας του αρχαιοελληνικού πολιτισμού.[3] Η απόφαση αυτή συνοδεύτηκε από την πρακτική αντικατάστασης των βαφτιστικών ονομάτων των μαθητών με αρχαιοελληνικά, διαδικασία συνηθισμένη σε πρωτοποριακά πνευματικά κέντρα των ελληνόφωνων κοινοτήτων της Μικράς Ασίας.[4] Στο ίδιο πλαίσιο οι μαθητές επιδόθηκαν στην προετοιμασία και μεταφορά θεατρικών παραστάσεων βασισμένων στις αρχαιοελληνικές τραγωδίες στις αίθουσες της σχολής, ακόμη και όταν ήταν αναγκασμένοι να τις επιτελούν κρυφά από την οθωμανική διοίκηση για να μη θεωρηθούν επαναστατικές ενέργειες.
Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η ίδρυση του ελληνικού τυπογραφείου στο Αϊβαλί από τον Κωνσταντίνο Τόμπρα. Ο Τόμπρας έμαθε την τυπογραφική τέχνη στο τυπογραφείο του Φιρμινίου Διδότου (Didot) στο Παρίσι και γύρισε στο Αϊβαλί φέρνοντας την τεχνογνωσία, τυπογραφικά μηχανήματα και ελληνικούς τυπογραφικούς χαρακτήρες. Το 1819, με παρακίνηση του Σαράφη και δαπάνες των γιων του Χατζή Παρασκευά Σαλτέλλη, ίδρυσε το τυπογραφείο στο Αϊβαλί στο πλαίσιο της Ακαδημίας. Στην αρχή το τυπογραφείο αυτό λειτούργησε ως ιδιόκτητο, γρήγορα όμως πέρασε στον έλεγχο της Ακαδημίας έως το κλείσιμό της το 1821. Στο τυπογραφείο του Τόμπρα τυπώθηκαν μεταξύ των άλλων δύο τόμοι της *Ελληνικής*

**Συγγραφή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω (10/3/2002)*
**Για παραπομπή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω , «Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3474>*

# Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί

*Γραμματικής* του Σαράφη και η μετάφραση του έργου του Βουΐλου (J.N. Bouilly) *Συμβουλαί προς την θυγατέρα μου*.

Συνολικά, την πρωτοποριακή κατεύθυνση της σχολής υποστήριζαν οι αστικές δυνάμεις της κοινότητας και μαζί τους ο Αδαμάντιος Κοραής, ο Δωρόθεος Πρώιος, ο μητροπολίτης Εφέσου Διονύσιος Καλλιάρχης, ο Δ. Μουρούζης, ο Φιλιππίδης κ.ά. Δεν έλειπαν όμως και οι αντιδράσεις από όσους αντιμάχονταν τη νεωτερικότητα των ιδεών του Διαφωτισμού και όσους είχαν προσωπικούς λόγους να θέλουν να μειώσουν την επίδραση που ασκούσε η προσωπικότητα του Βενιαμίν του Λέσβιου.

## 5. Προσπάθεια ανάσχεσης του Διαφωτισμού και αντιδράσεις στο Βενιαμίν το Λέσβιο

Η ομαλή λειτουργία της σχολής προσέκρουσε στο ενισχυμένο κίνημα του αντιδιαφωτισμού, υποκινημένο από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και τους Κολλυβάδες, κύριος εκφραστής των οποίων στην περιοχή ήταν ο Αθανάσιος Πάριος, συντηρητικός μοναχός και δάσκαλος στη Χίο. Στόχος της αντίδρασης ήταν το πρόσωπο του Βενιαμίν του Λέσβιου και η νεωτερική του διδασκαλία.[5] Για το λόγο αυτό ο Αθανάσιος Πάριος τύπωσε το 1802 κείμενο με τίτλο «Αντιφώνησις προς τον παράλογον ζήλον των από Ευρώπης ερχομένων φιλοσόφων, δεικνύουσα ότι μάταιος και ανόητος είναι ο ταλανισμός οπού κάμνουνε του Γένους μας και διδάσκουσι ποία είναι η όντως και αληθινή φιλοσοφία, τούτοις προσετέθη και παραίνεσις ωφελιμωτάτη προς τους αδεώς πέμποντας τους υιούς των εις την Ευρώπην χάριν πραγματείας».

Στην προσπάθειά του να εκτοπίσει το Λέσβιο εν μέρει για να αποκτήσει η Σχολή της Χίου την παλιά της δόξα, βρήκε συμμάχους τους «αριστοκράτες» του Αϊβαλιού, οι οποίοι αντιμάχονταν την εμπορική τάξη της πόλης εν γένει στο πλαίσιο της προσπάθειας διατήρησης των προνομίων τους, και το Γρηγόριο Σαράφη, ο οποίος αφενός ήταν δυσαρεστημένος εξαιτίας της υποβάθμισης των μαθημάτων του και αφετέρου διέθετε δύναμη στην εφορεία λόγω του θείου του Χατζή Διαμαντή. Έτσι η εφορεία έστειλε το 1803 για σπουδές στην Ευρώπη το Θεόφιλο Καΐρη, με σκοπό να αντικαταστήσει το Λέσβιο μετά την επιστροφή του.

## 6. Καταδίκη του Βενιαμίν του Λέσβιου και παρέμβαση του Διονύσιου Καλλιάρχη

Το 1802 κατέφθασε στο Αϊβαλί ο ασκητής Ιάκωβος ο Θηραίος, εκπρόσωπος των Κολλυβάδων και εγκάθετος του Πάριου. Αφού κατάφερε και πήρε στα χέρια του μερικά τετράδια με τις διδασκαλίες του Λέσβιου, τον κατηγόρησε ότι κατά την ομιλία του για την αγάπη, το Πάσχα του 1803, δίδαξε τη σαρκική αγάπη. Επειδή όμως δεν βρήκε υποστήριξη στο Αϊβαλί, κατέφυγε στη Χίο. Εκεί μαζί με τον Πάριο διαμόρφωσαν την κατηγορία εναντίον του Λέσβιου για αντίθετη με τις Γραφές διδασκαλία αναφορικά με την κίνηση της Γης. Στη συνέχεια, ο Ιάκωβος πήγε στην Κωνσταντινούπολη και υπέβαλε την κατηγορία στο Πατριαρχείο. Στην Κωνσταντινούπολη ζητήθηκε ο αφορισμός του Λέσβιου, η αντικατάστασή του από το Σαράφη και ο εναρμονισμός του προσανατολισμού της Ακαδημίας με τη Σχολή της Χίου. Το Πατριαρχείο ξανάστειλε τον Ιάκωβο στο Αϊβαλί το 1803 εφοδιασμένο με συνοδικό γράμμα που επρόκειτο να διαβαστεί σε όλες τις εκκλησίες, με το οποίο ο Βενιαμίν επιτιμούνταν δημόσια και καλούνταν να αποκηρύξει τις διδασκαλίες του, να διδάσκει στο εξής σύμφωνα με το σύστημα του Πάριου και ανακοινωνόταν η αντικατάστασή του από το Γρηγόριο Σαράφη. Ο Βενιαμίν βρήκε υποστήριξη στο πρόσωπο του μητροπολίτη Εφέσου Διονύσιου Καλλιάρχη,[6] ο οποίος ανέλαβε να λύσει το ζήτημα μόνος του απομακρύνοντας την ανάμειξη του Πατριαρχείου. Κάλεσε το Βενιαμίν ένα μήνα περίπου μετά τη συνοδική απόφαση, τον Οκτώβριο του 1803, να του στείλει τα τετράδιά του και εκείνος δέχτηκε πρόθυμα διατυπώνοντας ταυτόχρονα το παράπονο ότι καταδικάστηκε χωρίς να έχει την ευκαιρία να απολογηθεί.

Ο Διονύσιος, αφού μελέτησε τα τετράδια, ανασκεύασε τις κατηγορίες μόνος του. Τις διδασκαλίες του Λέσβιου στο πλαίσιο της Ακαδημίας υποστήριξε και η εμπορική τάξη του Αϊβαλιού, που, έχοντας αναγνωρίσει το θετικό ρόλο της παιδείας, δεν ήταν πρόθυμη να δεχτεί αντιδραστικές παρεμβάσεις σε αυτή. Έτσι, φαίνεται να αντέδρασαν στις αποφάσεις της συνόδου, στέλνοντας γράμματα στο Διονύσιο, σε άλλους συνοδικούς και σε Φαναριώτες. Κεντρικό πρόσωπο της κίνησης αυτής φέρεται ο Χατζή Παρασκευάς Σαλτέλλης, έφορος της σχολής και γνωστός για την ισχύ του και το ενδιαφέρον του γι' αυτή. Παρά όμως την υποστήριξη που βρήκε, ο Λέσβιος παραιτήθηκε το 1812 επικαλούμενος λόγους υγείας και αντικαταστάθηκε από το Θεόφιλο Καΐρη.

**Συγγραφή :** *Σαλβάνου Αιμιλία* , *Σπυροπούλου Βάσω* *(10/3/2002)*
**Για παραπομπή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω , «Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3474>*

# Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί

## 7. Η κρίση του 1818-1820

Η κρίση που εκδηλώθηκε γύρω από το Βενιαμίν το Λέσβιο ήταν η σημαντικότερη στην ιστορία της Ακαδημίας των Κυδωνιών. Δεν ήταν όμως και η τελευταία. Κρίση στη λειτουργία της σχολής σημειώθηκε και τη διετία 1818-1820, όταν εξαιτίας διαμάχης μεταξύ των εφόρων και των δασκάλων, οφειλόμενης μάλλον σε πολιτικές διαμάχες στο εσωτερικό της κοινότητας, οι δάσκαλοι βρίσκονταν υπό παραίτηση. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η πρόσκληση που έγινε στο Γρηγόριο Σαράφη να διοριστεί διευθυντής στην Πατριαρχική Ακαδημία της Κωνσταντινούπολης και δάσκαλος της θεολογίας, η αποδοχή της οποίας αποσοβήθηκε χάρη σε ικετευτικά γράμματα των πολιτών.

(Αιμιλία Σαλβάνου)

## 8. Η Ακαδημία το 19ο και 20ο αιώνα

Η πρώτη - και σημαντικότερη - περίοδος λειτουργίας της Ακαδημίας έληξε το 1821 με την καταστροφή του Αϊβαλιού από τους Οθωμανούς στο πλαίσιο των εχθροπραξιών και αντιποίνων που ακολούθησαν την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης. Μετά την επιστροφή των κατοίκων του Αϊβαλιού, το σχολείο επανιδρύθηκε και λειτουργούσε κατά διαστήματα, χωρίς ωστόσο να πλησιάσει την παλαιά του αίγλη.

Μετά από δύο αποτυχημένες προσπάθειες πλήρους επαναλειτουργίας της Ακαδημίας, ανεγέρθηκε το 1856 η Νέα Σχολή, συνέχεια της παλιάς, στον ίδιο χώρο, με την οικονομική συνδρομή του Δημητρίου Χατζηαθανασίου, η οικογένεια του οποίου είχε συνδεθεί με τη λειτουργία της Ακαδημίας στο παρελθόν. Μέχρι το 1908 το κτήριο του Γυμνασίου συμπληρωνόταν με επιπλέον αίθουσες, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες των διαρκώς αυξανομένων μαθητών. Τη χρονιά αυτή μάλιστα ιδρύθηκε και μετεωρολογικός σταθμός, ενώ στο δυναμικό του σχολείου ανήκαν και το εργαστήριο Φυσικών Επιστημών, όπως και Βιβλιοθήκη, ένα μεγάλο μέρος της οποίας αποτελούσε δωρεά του Αμβροσίου Διδότου από το Παρίσι (1885), που γι' αυτό το λόγο ονομάστηκε «Διδότειος Βιβλιοθήκη», συνεχίζοντας την παλιά παράδοση της στενής σχέσης του γνωστού εκδοτικού οίκου του Παρισιού με το βασικό εκπαιδευτικό θεσμό των Κυδωνιών.

Το 1905 το Γυμνάσιο συμπληρώθηκε από ένα μεγάλο Σχολικό Γυμναστήριο στην παραλία, απέναντι από το κεντρικό κτήριο, καθώς και από ένα σχολικό αγροκήπιο, κατάλληλο για τη διδασκαλία των γεωργικών μαθημάτων που εισήγαγε ο Γεώργιος Σακκάρης.

Αρχικά, τη διοίκηση των σχολείων της πόλης, όπως και στο παρελθόν, είχε η Εφορεία των Σχολείων, στις έριδες των μελών της όμως αποδόθηκε η ευθύνη της αποτυχούς επαναλειτουργίας της Ακαδημίας. Έτσι, το 1879, η δημογεροντία ανέθεσε στο σωματείο της Αγαθοεργού Αδελφότητας Κυδωνιών την επιμέλεια και διοίκηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της πόλης.[7] Δέκα χρόνια αργότερα, η Αδελφότητα, θεωρώντας ότι έχει επιτελέσει το καθήκον της, επανέφερε στη δημογεροντία την ευθύνη για τη διοίκηση των σχολείων των Κυδωνιών και έκτοτε η τελευταία εξέλεγε την εφορεία των σχολείων. Η περίοδος αυτή των δέκα χρόνων στάθηκε ιδιαίτερα αποδοτική για το Γυμνάσιο, καθώς μάλιστα το 1884 αναγνωρίστηκε από την ελληνική κυβέρνηση ως ισοβάθμιο με τα γυμνάσια του ελληνικού κράτους. Τα επόμενα χρόνια το Γυμνάσιο Κυδωνιών γνωρίζει ιδιαίτερη ακμή, με την αύξηση των οικονομικών πόρων του αλλά και με μια σειρά καινοτομιών στο πρόγραμμα σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τη συστηματική διδασκαλία της ευρωπαϊκής μουσικής, που είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση δύο μουσικών συλλόγων («Αρίων» και «Ορφεύς»), τη διδασκαλία παιδαγωγικών στις ανώτερες γυμνασιακές τάξεις, τη διδασκαλία της εμπορικής λογιστικής, την εισαγωγή του μαθήματος της υγιεινής, την εισαγωγή στοιχείων στατιστικής στη διάρκεια της γυμνασιαρχίας του Γεωργίου Σακκάρη, και τέλος τη διδασκαλία στοιχείων γεωπονίας.[8]

(Βασιλική Σπυροπούλου)

**Συγγραφή :** *Σαλβάνου Αιμιλία* , *Σπυροπούλου Βάσω* *(10/3/2002)*
**Για παραπομπή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω , «Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3474>*

# Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί

1. Η αποδοχή του προσώπου του Βενιαμίν του Λέσβιου ως εμπνευστή και ιδρυτή της σχολής δεν είναι αυτονόητη για όλους τους ιστοριογράφους της Ακαδημίας. Οι Αϊβαλιώτες ιστοριογράφοι και η προφορική μαρτυρία των προσφύγων του 1922 προκρίνουν ως ιδρυτή της το Γρηγόριο Σαράφη. Σύμφωνα με την Άννα Παναγιωταρέα, η επιμονή αυτή μπορεί να ερμηνευτεί μόνο με βάση την επιθυμία των Αϊβαλιωτών να είναι ο εμπνευστής της Ακαδημίας συντοπίτης τους. Διαφορετικά ούτε η ηλικία του Σαράφη, ο οποίος την εποχή της ίδρυσης της Ακαδημίας θα πρέπει να ήταν περίπου 20 ετών, ούτε η πνευματική του ακτινοβολία συγκρινόμενη με αυτή του Βενιαμίν Λέσβιου δικαιολογούν παρόμοια θέση, βλ. Παναγιωταρέα, Α., *Όταν οι αστοί έγιναν πρόσφυγες* (Θεσσαλονίκη 1994), σελ. 44-45.

2. Οι πόροι εξασφαλίστηκαν από: «α) περίσσευμα εκ των διατεθέντων διά την οικοδομήν λιμενικών δικαιωμάτων, συμποσούμενον εις 20.000 γροσίων, β) συνεισφοραί προαιρετικαί υπό τύπον εικονικών γραμματίων εκ 1.000 γροσίων εκάστου, ων οι χρεώσται κατέβαλλον μόνον τον ετήσιον τόκον προς 10%, γ) τα τροφεία και τα δίδακτρα των ευπόρων μαθητών και δ) δωρεαί φιλομούσων ανδρών». Σακκάρης, Γ., *Ιστορία των Κυδωνιών* (Αθήνα 1920), σελ. 40.

3. Ο Φιρμίνος Διδότος αναφέρει στις *Σημειώσεις, ταξίδιον εις την Ανατολήν κατά τα έτη 1816 και 1817* ότι η απόφαση αυτή των μαθητών της Ακαδημίας λήφθηκε έπειτα από δική του παρακίνηση, βλ. Σολδάτος, Χ., *Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μ. Ασίας (1800-1922)*, τόμ. 1 (Αθήνα 1989), σελ. 105. Ο Κιτρομηλίδης χαρακτηρίζει την κίνηση αυτή πατριωτικό κλασικισμό, βλ. Κιτρομηλίδης, Π., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός* (Αθήνα 1999), σελ. 449.

4. Βλ. Πετροπούλου, Ι., «Μετονομασίες, εξαρχαϊσμός, εθνική ένταξη: Μικρά Ασία (19ος αιώνας)», *Σύγχρονα Θέματα*, περίοδος Β΄, τεύχ. 64 (Δεκ. 1997), σελ. 93-96 και Πετροπούλου, Ι., «Μετονομασίες, εξαρχαϊσμός, εθνική ένταξη: Μικρά Ασία (19ος αιώνας)», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών* 12 (1997-1998), σελ. 169-188.

5. Η αντίδραση του Αθανάσιου Πάριου, διευθυντή της Σχολής της Χίου, και η προσπάθειά του να ελέγξει την Ακαδημία των Κυδωνιών προέκυπτε σε μεγάλο βαθμό από τις στενές σχέσεις που είχε με τη Σχολή της Παναγίας των Ορφανών, της οποίας οι περισσότεροι δάσκαλοι υπήρξαν μαθητές του. Στην ίδια σχολή είχε μαθητεύσει και διδάξει ο Βενιαμίν ο Λέσβιος, πριν αναχωρήσει για ανώτερες σπουδές στο εξωτερικό κατά την περίοδο 1790-1796.

6. Ο Διονύσιος Καλλιάρχης υπηρξε ο εισηγητής των κατηγοριών εναντίον του Βενιαμίν, όταν έλαβε τις κατηγορίες ως μητροπολίτης Εφέσου και συνεπώς υπεύθυνος για τις Κυδωνίες. Η πρόσφατη την εποχή εκείνη ανάρρησή του στον μητροπολιτικό θρόνο και η μη ενημέρωσή του σχετικά με το Βενιαμίν συντέλεσαν στο να στηρίξει τις κατηγορίες, τις οποίες αργότερα ο ίδιος βοήθησε να αποσυρθούν. Βλ. Αγγέλου, Α., *Των Φώτων: Όψεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού* (Αθήνα 1988), σελ. 268.

7. Σακκάρης, Γ., *Ιστορία των Κυδωνιών*, Αθήνα 1920, σελ. 180.

8. Καραμπλιάς, Ι., *Ιστορία των Κυδωνιών. Από της ιδρύσεώς των μέχρι της αποκαταστάσεως των προσφύγων εις το ελεύθερον ελληνικόν κράτος*, τόμος 2, Αθήνα 1950, σελ. 79-80.

---

## Βιβλιογραφία :


- **Καραμπλιάς Ι.**, *Ιστορία των Κυδωνιών. Από της ιδρύσεώς των μέχρι της αποκαταστάσεως των προσφύγων εις το ελεύθερον ελληνικόν κράτος, τόμ. 1*, Αθήναι 1949-1950
- **Καραμπλιάς Ι.**, *Ιστορία των Κυδωνιών Από της ιδρύσεώς των μέχρι της αποκαταστάσεως των προσφύγων εις το ελεύθερον ελληνικόν κράτος, τόμ. 2*, Αθήνα 1950
- **Σακκάρης Γ.**, *Ιστορία των Κυδωνιών*, Αθήναι 1920
- **Παναγιωταρέα Ά.**, *Όταν οι αστοί έγιναν πρόσφυγες*, Θεσσαλονίκη 1994
- **Αγγέλου Α.**, *Των Φώτων. Όψεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού*, Αθήνα 1988
- **Δημαράς Κ.Θ.**, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα 1977
- **Κιτρομηλίδης Π.**, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*, Αθήνα 1999

**Συγγραφή :** *Σαλβάνου Αιμιλία* , *Σπυροπούλου Βάσω* *(10/3/2002)*
**Για παραπομπή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω , «Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3474>*

# Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί

| | |
|---|---|
| | **Κονδύλης Π.**, *Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και οι φιλοσοφικές ιδέες*, Αθήνα 1998 |
| | **Πετροπούλου Ι.**, "Μετονομασίες, εξαρχαϊσμός, εθνική ένταξη: Μικρά Ασία (19ος αιώνας)", *Σύγχρονα Θέματα*, 64 , Δεκ. 1997, 93-96 |
| | **Πετροπούλου Ι.**, "Μετονομασίες, εξαρχαϊσμός, εθνική ένταξη: Μικρά Ασία (19ος αιώνας)", *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 12, 1997-1998, 169-188 |

## Γλωσσάριο :

**αλληλοδιδακτική μέθοδος, η**

Μέθοδος διδασκαλίας σύμφωνα με την οποία προχωρημένοι μαθητές, «πρωτόσχολοι», εκτελούσαν χρέη βοηθού του δασκάλου διδάσκοντας σε μικρότερες τάξεις.

**δημογεροντία, η**

Κοινοτική αρχή που απαρτιζόταν από το σύνολο των κοινοτικών αξιωματούχων, οι οποίοι κατά περίπτωση ονομάζονταν άρχοντες, προεστοί, επίτροποι, δημογέροντες ή απλώς γέροντες.

**Κολλυβάδες**

Όνομα που αποδόθηκε σε μοναχούς του Αγίου Όρους που προκάλεσαν, στα μέσα του 18ου αιώνα, διαμάχη σχετικά με την απόδοση κολλύβων και την τέλεση μνημόσυνων την Κυριακή, καθώς και με τη συχνή μετάληψη. Οι Κολλυβάδες υποστήριζαν ότι κατά την Κυριακή δεν πρέπει να τελούνται μνημόσυνα. Τάχθηκαν επίσης υπέρ της συχνής μετάληψης. Μεταξύ των αρχηγών τους αναφέρονται ο Μακάριος Νοταράς, ο Αθανάσιος Πάριος και ο Νικόδημος ο Αγιορείτης. Η διαμάχη, που συγκλόνισε την Ορθόδοξη Εκκλησία, ανέδειξε τους Κολλυβάδες ως εκπροσώπους μιας τάσης στο πλαίσιο της Εκκλησίας που απέρριπτε κάθε είδους νεωτερισμούς. Παρ' όλα αυτά, στη δράση και τη σκέψη των Κολλυβάδων είναι ορατές αρκετές "νεωτερικές" συμπεριφορές, όπως π.χ. η συνειδητή επιλογή της τυπογραφίας για τη μετάδοση των ιδεών τους. Από την κίνηση των Κολλυβάδων προήλθαν οι σημαντικότεροι πολέμιοι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

**σχολική εφορεία, η**

Η σχολική εφορεία αποτελούνταν από μέλη είτε εκλεγμένα από την κοινότητα είτε ορισμένα από επιτροπή, τα οποία είχαν υποχρέωσή τους να φροντίζουν για τη σωστή λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

## Παραθέματα

**Ψήφισμα των μαθητών της Ακαδημίας για συνομιλία στην αρχαία ελληνική γλώσσα**

Επί καθηγεμόνων Θεοφίλου, Γρηγορίου τε και Ευστρατίου, των εν τω κατά τας Κυδωνίας Ελληνομουσείω σχολαρχούντων, Ελαφηβολιώνος ογδόη απιόντος, οι υπογεγραμμένοι είπομεν,
Επειδή την μεν πατρώαν αναλαβέσθαι φωνήν, την δε χύδην και αγοραίαν, ως πάντη ανοίκειον ημίν τοις τω Ελλήνων εκείνων απογόνοις παντί τω θυμώ απώσασθαι εφιέμεθα, δεδόχθαι πάσιν ημίν νόμον εισενεγκείν τόνδε, ωσθ' ηνίκ' αν συνώμεν ελληνιστί πάντας ημάς συνδιαλέγεσθαι καταναγκάζειν.
ΝΟΜΟΣ
Επιμελείσθαι έκαστον ημών ελληνιστί όσον οίον τε συνδιαλέγεσθαι ος δ' αν μη εθέλη τούτο, σελίδα Ομηρικήν ενώπιον ημών ιστάμενος απαγγέλλειν αποτισάτω τίμημα.
Οι ταύτα ψηφισάμενοι
Αγγελής-Αλκιβιάδης
Διδότ-Ανάχαρσις
Ιωαννίκιος-Αριστείδης
Τζάνος-Επαμεινώνδας
Δημήτριος-Θεμιστοκλής
Θεοφάνης-Κλεάνθης
Δημήτριος-Μιλτιάδης
Βασίλειος-Αγησίλαος κ.λπ.

(Σάκκαρης, Γ., *Ιστορία των Κυδωνιών*, 1920, σελ. 66-67)

**Συγγραφή :** *Σαλβάνου Αιμιλία* , *Σπυροπούλου Βάσω* *(10/3/2002)*
**Για παραπομπή :** *Σαλβάνου Αιμιλία , Σπυροπούλου Βάσω , «Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί», 2002, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=3474>*

# Ακαδημία Κυδωνιών, Αϊβαλί

## Χρονολόγιο

**1800:** Ίδρυση της Ακαδημίας των Κυδωνιών στο Αϊβαλί.

**1803-1812:** Κρίση στην Ακαδημία με αφορμή τη διδασκαλία του Βενιαμίν του Λέσβιου.

**1812:** Παραίτηση Λέσβιου και αντικατάστασή του από το Θεόφιλο Καΐρη.

**1816:** Απόφαση για χρήση αρχαίας ελληνικής γλώσσας στην Ακαδημία. Εξαρχαϊσμός ονομάτων ανάμεσα στους μαθητές.

**1819:** Ίδρυση τυπογραφείου στο Αϊβαλί στο πλαίσιο της Ακαδημίας.

**1818-1820:** Νέα κρίση στην Ακαδημία με αφορμή διαμάχη ανάμεσα σε εφόρους και δασκάλους.

**1821:** Καταστροφή Αϊβαλιού και λήξη πρώτης φάσης λειτουργίας της Ακαδημίας.

**1856:** Επανασύσταση της σχολής σε πλήρη λειτουργία.

**1879:** Η "Αγαθοεργός Αδελφότης Κυδωνιών" αναλαμβάνει τη διεύθυνση και επίβλεψη των σχολείων.

**1884:** Η Ακαδημία αναγνωριζεται από το ελληνικό κράτος ως ισότιμη με τα ελληνικά γυμνάσια.